

Investigating the level of attention paid to the indicators of moral education in the Persian writing books of the elementary school

Amin Golshan¹, Nima sadeghzadeh², Mohsen nwbakht³

1. Master's student, Department of Curriculum Studies, Educational Research, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Kharazmi University.

2. PhD student in Psychology, Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran

3. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Farhangian University, Tehran, Iran.

ABSTRACT

Keywords:

Shannon entropy
Moral education
Elementary school
Persian writing book
Content analysis.

1 .Corresponding author
amingolshan@khu.ac.ir

Background and Objectives: One of the important issues in the field of education is moral education. The purpose of this research was to investigate the level of attention paid to the indicators of moral education in Persian writing books of the first grade of elementary school. Methods: In this study, content analysis and "Shannon entropy" methods were used for data analysis. According to the nature of the subject, all Persian writing books of the first year of elementary school were selected as samples. To validate the accuracy and correctness of the data, the researcher's self-review method was used; Also, by examining the research findings by educational science professors, the validity of the final findings was confirmed. Findings: The findings showed that, in the first elementary Persian writing book, the highest coefficient of importance is related to the religious component (0.521), and the lowest is related to the components of empathy, thinking, and reasoning (0). In the second elementary Persian writing book, the highest coefficient of importance is related to the component of good habits (0.445), and the lowest is related to the components of empathy, thinking, and reasoning (0). In the 3rd elementary Persian writing book, the highest importance coefficient is related to the component of good habits (0.433), and the lowest is related to the component of thinking and reasoning (0). Conclusion: according to the research findings; In the content of these books, less attention has been paid to some components of moral education.

ISSN (Online): DOI: 10.48310/rplp.2024.17094.1158

Received: 1403/06/09

Reviewed: 1403/07/01

Accepted: 1403/08/24

PP: 10

Citation (APA):Golsha.A. (2023). Investigating the level of attention paid to the indicators of moral education in the Persian writing books of the elementary school. *The Journal of Research in teaching Persian language and literature*, 5 (3), 73-90.

 <https://doi.10.48310/rplp.2024.17094.1158>

بررسی میزان توجه به شاخص‌های تربیت اخلاقی در کتب نگارش فارسی دوره ابتدایی

مقاله پژوهشی

امین گلشن*، نیما صادقزاده بلبل^۲، محسن نوبخت^۳

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه آموزشی مطالعات برنامه ریزی درسی، رشته تحقیقات آموزشی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه خوارزمی.

۲. دانشجوی دکتری تخصصی روانشناسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

۳. استادیار، گروه علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.

چکیده

پیشینه و اهداف: یکی از مسائل حائز اهمیت در حوزه آموزش و پرورش، تربیت اخلاقی است. هدف این پژوهش، بررسی میزان توجه به شاخص‌های تربیت اخلاقی در کتاب‌های نگارش فارسی دوره اول ابتدایی بود. **روش‌ها:** در این مطالعه از روش‌های تحلیل محتوا و «آنترویی شانون» برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شد. با توجه به ماهیت موضوع، محتوای کتاب‌های نگارش فارسی دوره اول ابتدایی به عنوان نمونه انتخاب شد. جهت اعتباربخشی به دقت و صحت داده‌ها، از روش خودبازبینی محقق استفاده شد؛ همچنین با بررسی یافته‌های پژوهش توسط اساتید علوم تربیتی، اعتبار یافته‌های نهایی تأیید شد. **یافته‌ها:** یافته‌ها نشان داد که در کتاب‌نگارش فارسی اول ابتدایی، بیشترین ضریب اهمیت مربوط به مؤلفه دین‌داری (۰/۵۲۱) و کمترین آن‌ها مربوط به مؤلفه‌های همدلی و تفکر و تعقل (۰) است. در کتاب‌نگارش فارسی دوم ابتدایی، بیشترین ضریب اهمیت مربوط به مؤلفه عادات خوب (۰/۴۴۵) و کمترین آن‌ها مربوط به مؤلفه‌های همدلی و تفکر و تعقل (۰) است. در کتاب‌نگارش فارسی سوم ابتدایی، بیشترین ضریب اهمیت مربوط به مؤلفه عادات خوب (۰/۴۳۳) و کمترین آن‌ها مربوط به مؤلفه تفکر و تعقل (۰) است. **نتیجه‌گیری:** با توجه به یافته‌های پژوهش؛ در محتوای این کتاب‌ها، به برخی از مؤلفه‌های تربیت اخلاقی کمتر توجه شده است.

DOI:

10.48310/rpllp.2024.17094.1158

واژه‌های کلیدی:

آنترویی شانون
تربیت اخلاقی
دوره ابتدایی
کتاب‌نگارش فارسی
تحلیل محتوا.

۱. نویسنده مسئول

amingolshan@khu.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۶/۰۹

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۷/۰۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۸/۲۴

شماره صفحات: ۱۰

مقدمه

یکی از پارامترهای مهم و ضروری برای رسیدن به سعادت و موفقیت در زندگی، آراسته شدن و پایبندی به اصول اخلاقی و انسانی است (نیوازی و همکاران، ۲۰۲۱). اخلاق در لغت به معنای «سرشت و سجه» است و اصطلاحاً به معنی صفات و ویژگی‌های ثابت و پایداری است که در شخصیت انسان وجود دارد. خصوصیات اخلاقی سبب می‌شوند که فرد اقدامات سرشتی را به صورت خود به خودی و بدون نیاز به تفکر و اندیشیدن انجام دهد (برادران و همکاران، ۱۳۹۸).

اصطلاح «تربیت» از ریشه واژگان «ربو» یا «ربب» مشتق شده است. «ربو» به معنی افزونی و زیادی است؛ بنابراین، تربیت که بر وزن «تفعیل» است، به معنی ارتقا و نمو، افزون کردن، پرورش دادن و ایجاد شرایط رشد و توسعه یک موجود خواهد بود (بهشتی، ۱۳۹۷). از بنیادهای فرهنگ انسانی، اخلاق و تربیت اخلاقی است؛ از این رو، در فرهنگ اسلام از گذشته تا کنون چنین مضمونی مورد نظر بوده و اکنون هم در کانون توجه محققان در سرزمین‌های گوناگون است (علی‌مردانی و تنهایی سیس، ۱۴۰۲). تربیت اخلاقی همچون موضوعی برجسته از تعلیم و تربیت، مورد لطف و دقت خاصی است. این عرصه‌ی مهم در روزگار فعلی، موضوعی ارزنده در قلمرو دانش تعلیم و تربیت به شمار می‌رود. ایزد منان آدمی را به گونه‌ای آفریده که به شکل‌گریزی کمال‌خواه و خواستار صفات نیکوی اخلاقی است (مهرجو، ۱۴۰۲). در حال حاضر، بیشتر به اهمیت موضوع تربیت اخلاقی پرداخته می‌شود. یکی از عرصه‌های دانش اخلاق، «تربیت اخلاقی» بوده و کلماتی مانند «تهذیب نفس»، «تهذیب اخلاق» و «تزکیه» در نوشتارهای گوناگون، برای آن استفاده شده است (البرزی، دمیری و خوش‌بخت، ۱۴۰۲). ایمانوئل کانت، عمیق‌ترین بخش تعلیم و تربیت و همچنین بالاترین و مهم‌ترین سطح تربیت را «تربیت اخلاقی» می‌داند. او بر این باور است که فرآیند تعلیم و تربیت، فقط در صورت پرداختن به این مقوله کامل خواهد شد (کانت، ۱۳۷۹؛ به نقل از حیدری‌زاده و همکاران، ۱۳۹۷). تداوم در مسیر شناسایی و خلق ویژگی‌های اخلاقی نیک و کاهش ویژگی‌های اخلاقی منفی، چیزی است که تربیت اخلاقی نامیده می‌شود (لیو، ۲۰۲۲). تربیت اخلاقی فرآیندی است که در آن از اصل و روش‌های خاصی برای توسعه، تقویت و ترسیم خصوصیات، رفتارها و آداب اخلاقی مطلوب استفاده می‌شود. علاوه بر این، در این فرآیند سعی می‌شود که رفتارها و آداب غیراخلاقی مری و مرتبی از بین برود (سرمد، ۱۳۸۹؛ به نقل از: انصاری و محسنی‌پور، ۱۳۹۷).

هدف نظام آموزش و پرورش، رشد، پیشرفت و بالندگی افراد جامعه و توسعه توانمندی‌های آنها در عرصه‌ها و ابعاد مختلف زندگی از جمله ابعاد شناختی نظیر کسب مهارت و توانمندی در زمینه‌های مختلف و همین‌طور ابعاد شخصیتی، عاطفی و رفتاری می‌باشد. با توسعه این جنبه‌های فردی، رشد شایسته، بالندگی و رسیدن افراد به موفقیت و سعادت تضمین خواهد شد (دارابی عمارتی و شفیع‌ی سروسستانی، ۱۴۰۰).

از طرفی برنامه‌داری، به فرایندی اشاره دارد که به کمک آن، یاددهی به صورت منظم‌تر و ساختارمندتر انجام می‌شود (التیامی‌نیا و نرماشیری، ۱۴۰۳). کتاب فارسی دبستان، در ایران به رشد مهارت‌های کلامی و نوشتاری دانش‌آموزان کمک می‌کند و در آموزش درست خواندن و نوشتن مؤثر است؛ همچنین، این کتاب به دانش‌آموزان در شناخت محیط پیرامون و فرهنگ دینی و اخلاقی جامعه کمک می‌کند (ایرانی، شادی‌گو و فتاحی چالانچی، ۱۴۰۲). برنامه‌های درسی ابزارهای اصلی برای دستیابی به اهداف نظام آموزشی هستند و باید به نیازها و انتظارات جامعه پاسخ دهند (عباس‌نیا و جعفری کمانگر، ۱۴۰۱).

یکی از مسائل اساسی در حوزه آموزش و پرورش، مسئله تربیت اخلاقی است. پرداختن به این موضوع و توجه جدی به آن اهمیت بسیار زیادی دارد. در اسناد مربوط به سازمان آموزش و پرورش نیز صریحاً به این موضوع اشاره شده است. تربیت اخلاقی، یکی از مهم‌ترین مسائلی است که در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش (۱۳۹۰) نیز از آن به‌عنوان یکی از مأموریت‌های اصلی سیستم تعلیم و تربیت یاد شده است. همچنین، در سند ملی برنامه درسی ایران (۱۳۹۱)، از اخلاق به‌عنوان یکی از شایستگی‌های ضروری و بنیادی یاد شده است. آموزش اخلاق و ارزش‌های اخلاقی، یک وظیفه حائز اهمیت در نظام‌های آموزشی و پرورش جهان به حساب می‌آید (بیشوف، ۲۰۱۶). یکی از مهم‌ترین رویاها و ایده‌های انسانی، آموزش مبانی و اصول تربیت اخلاقی به اعضای جامعه است و آموزش رسمی، فرصت مناسبی برای آموزش این اصول به افراد جامعه محسوب می‌شود (برایان و برستو، ۲۰۱۸). تعلیم بنیادها و فضایل اخلاقی و پروراندن

تمایل به اخلاق و کسب رفتار نیکو، به «تربیت اخلاقی» شکل می‌دهد (مرادی، ۱۴۰۳). تربیت شهروندان ارزش‌مدار و خردمند، آرمان تربیت اخلاقی در مدارس است (هابت، بیشاو و لچیسا، ۲۰۲۱). توسعه‌ی اخلاقی محصلین و قوام شخصیت، آرمان تربیت اخلاقی در نظر گرفته می‌شود (معصومی‌نژاد، علیلو و بابازاده، ۱۴۰۳).

همواره، در ادیان مختلف و به‌ویژه در دین اسلام به ارزش و اهمیت تربیت اخلاقی تأکید شده است. دین اسلام نیز به‌عنوان یکی از ادیان پر معنا و ژرف، سیستم اخلاقی پیشرفته‌ای را ارائه کرده است که یکی از مهم‌ترین اهداف آن، دستیابی به فضایل و تربیت اخلاقی است (ناطق‌ی و همکاران، ۱۴۰۰).

ضروری است که برنامه‌های درسی و به‌ویژه کتاب‌های درسی این دوره، به‌طور مداوم مورد نظارت، ارزیابی، بازنگری و بهبود قرار گیرند.

هدف اصلی این پژوهش، بررسی میزان توجه به شاخص‌های تربیت اخلاقی در کتاب‌های نگارش فارسی دوره اول ابتدایی است؛ بنابراین این پژوهش به دنبال پاسخ‌دادن به سؤالات ذیل است:

- در محتوای کتاب‌نگارش فارسی اول ابتدایی، بیشترین و کمترین ضریب اهمیت مربوط به کدام مؤلفه است؟
- در محتوای کتاب‌نگارش فارسی دوم ابتدایی، بیشترین و کمترین ضریب اهمیت مربوط به کدام مؤلفه است؟
- در محتوای کتاب‌نگارش فارسی سوم ابتدایی، بیشترین و کمترین ضریب اهمیت مربوط به کدام مؤلفه است؟

پیشینه پژوهش

تحقیقات متعددی در زمینه تربیت اخلاقی انجام شده است که در هر کدام از آن‌ها، به جنبه‌های مختلف این مفهوم عمیق پرداخته شده است. در این بخش به طور خلاصه به تحقیقات موجود در این حوزه اشاره خواهد شد. محمدباقر و تقوی (۱۴۰۱)، در تحقیقی تحت عنوان «تحلیل محتوای کتاب‌های فارسی دوره ابتدایی بر اساس توجه به مؤلفه‌های تربیت اخلاقی»، مؤلفه‌هایی نظیر خوب صحبت کردن، حس تعلق و علاقه به کشور، پرهیزگاری و تقوا، صرفه‌جویی، نکوهش خواهش‌های نفسانی، بزرگ منشی و عزت نفس، شفقت، بردباری و شکیبایی، دوری از خودبینی و غرور و شناخت طبیعت را به‌عنوان پارامترهای تحقیقاتی در نظر گرفته و به ارزیابی و واکاوی آن‌ها پرداختند. نتایج این تحقیق نشان داد که در کتب فارسی دوره ابتدایی، بیشتر به مؤلفه‌هایی همچون شناخت طبیعت و مهربانی پرداخته شده است؛ در حالی که در این کتاب‌ها، به مؤلفه نکوهش امیال نفسانی هیچ‌گونه توجهی نشده است؛ همچنین مشخص شد که در کتاب‌های درسی پایه ششم نیز بیشتر بر مؤلفه‌هایی نظیر علاقه‌مندی به وطن و شناخت طبیعت تمرکز شده است و به عناصر صبوری و مدارا کردن توجه کمتری شده است. به طور کلی، می‌توان گفت که محتوا و مضمون کتب درسی دوره ابتدایی، با در نظر گرفتن سن دانش‌آموزان نگارش و اولویت بندی شده‌اند. در این اولویت‌بندی، به فاکتورهای مرتبط با طبیعت دوستی و پرورش روحیه انسان دوستی و محبت اهمیت بیشتری داده شده و به مسائل و دغدغه‌هایی نظیر مهارت‌های کنترل امیال نفسانی کمتر پرداخته شده است.

در تحقیقی با عنوان «بررسی محتوای کتاب‌های درسی قرآن دوره متوسطه اول بر اساس شاخص‌های رویکرد اسلامی در تربیت اخلاقی»، ناطقی و همکارانش (۱۴۰۰) به این نتیجه رسیدند که در این کتاب‌ها، شاخص‌های تربیت اخلاقی مرتبط با رویکرد اسلامی به طور متوازن و متعادل توزیع نشده است. در این توزیع، به شاخصه امر به معروف، اهمیت و اولویت بیشتری داده شده است. در مقابل، به شاخصه‌های مربوط به امیال ذاتی بشر، خودسازی، خودشناسی، خودشکوفایی، انتخاب توأم با شناخت، آگاهی و فعالیت ارادی به میزان کمتری پرداخته شده است.

بسیاری از پژوهشگران و متخصصان بر این عقیده‌اند که کتاب‌های درسی و برنامه‌های آموزشی، نقش اساسی و مهمی را در دستیابی به اهداف تعلیم و تربیت دانش‌آموزان بازی می‌کنند. به همین دلیل، ضرورت دارد که برای تهیه این کتاب‌ها و برنامه‌ها، برنامه‌ریزی و هماهنگی‌های دقیقی و جامعی صورت پذیرد. همچنین ضرورت دارد که محتوا و مفاهیم مندرج در این کتاب‌ها به طور کامل مورد بازنگری و ارزیابی مجدد قرار گیرد (هدایتی و کاوه، ۱۳۹۶). در حقیقت، برنامه درسی، یک برنامه عملی است که اجرا و پیاده‌سازی آن در نظام آموزشی کشورها، امری ضروری است.

همچنین، برنامه درسی سندی است که در آن به راهبردهای دستیابی به اهداف و نتایج مطلوب اشاره شده است. می‌توان برنامه درسی را به‌عنوان مجموعه‌ای از تجربیات در نظر گرفت که در نظام‌های آموزشی، برای هدایت یادگیرندگان در مسیر صحیح، طراحی و تدوین می‌شود. در واقع برنامه درسی، ابزاری است که مؤسسات آموزشی برای تحقق آرمان‌ها و ایده‌های تعلیم و تربیت جامعه از آن استفاده می‌کنند (علاقه بند، ۱۳۹۸). ملکی (۱۳۹۸) توضیح می‌دهد که برنامه درسی به‌عنوان یک برنامه یادگیری، از چند عنصر اصلی و زیرمجموعه‌های آن تشکیل شده است. یکی از عناصر اصلی برنامه درسی، محتوا است. بدون شک، باید مطالبی تحت عنوان «محتوای درسی» به دانش‌آموزان آموزش داده شود. باید این محتوا به‌گونه‌ای تنظیم شود که دانش‌آموزان بتوانند با استفاده از آن، راحت‌تر به اهداف خود دست یابند. لوی، محتوا را به‌عنوان بخش‌های یکپارچه و برنامه‌ریزی شده‌ای در نظر می‌گیرد که قابلیت ایجاد یک‌رشته عملی را دارند و اصول و مبانی مرتبط با رشته علمی نیز در آن‌ها گنجانده شده است (طالبی و همکاران، ۱۴۰۰)؛ بنابراین، محتوای آموزشی یکی از مؤلفه‌های مهم و با اهمیت نظام آموزشی است که توجه بیشتر و دائمی به آن اهمیت زیادی دارد؛ بنابراین، باید برای هر یک از کلمات، جملات و مفاهیمی که در کتب آموزشی آورده می‌شود، برنامه‌ریزی عمیق و دقیقی صورت بگیرد (عظیمی، ۱۳۹۹). در سیستم آموزش و پرورش، توجه به منابع و عناصر مختلف برنامه درسی مرتبط با موضوع تربیت اخلاقی اهمیت زیادی دارد. اصول و مبانی تربیتی تدوین شده توسط سازمان‌ها و نظام‌های آموزشی رسمی و عمومی، از طریق برنامه‌های درسی به دانش‌آموزان آموزش داده می‌شود (وجدانی و حسنی، ۱۳۹۶). کتب درسی، نقش بسیار مهمی را در سازماندهی و اجرای فعالیت‌های روزانه آموزشی در کلاس‌های درس بر عهده دارند. کتاب درسی به‌عنوان یک ابزار در دست معلم است. معلم می‌تواند با کمک این ابزار، دانش‌آموزان را تشویق کند و بیشترین سطح آگاهی، درک و دریافت درباره یک موضوع را به آن‌ها منتقل کند (فتحی و اجارگاه، ۱۳۹۹). برنامه درسی دوره ابتدایی، حاوی نکات و آموزه‌های منحصر به فردی است. رشد و تکامل کودکان، از طریق این برنامه‌ها محقق می‌شود. کودکان در همین دوره، یاد می‌گیرند که چگونه برای ایجاد جامعه و کشوری مطلوب و پیشگام و برای داشتن زندگی بهتر، با دیگر اعضای جامعه مشارکت و همیاری کنند (تقی پور ظهیر، ۱۴۰۰). یکی از کتاب‌های اصلی و استراتژیک این دوره، کتاب «نگارش فارسی» است. هدف اساسی هر نظام آموزشی، ارائه توانمندی‌ها و قابلیت‌های موردنیاز به افراد جامعه است تا بتوانند با کمک این قابلیت‌ها، به عضو مفید و مؤثری برای جامعه تبدیل شوند. با توجه به شرایط فعلی جامعه، کتاب «نگارش فارسی» می‌تواند در ارائه این توانمندی‌ها نقش بسیار اساسی و مهمی را ایفا کند. دوره ابتدایی، به‌عنوان ابتدایی‌ترین سطح آموزش رسمی دانش‌آموزان تلقی می‌شود. در این دوره، شکل خاصی از آموزش‌ها به دانش‌آموزان ارائه می‌شود (ساریپا و ویدیاستوتی، ۲۰۲۰). به نقل از شامی و معصومی‌نژاد، (۱۴۰۰). هدف این دوره آموزشی، توانمندسازی دانش‌آموزان برای یادگیری، به‌دست‌آوردن درک کامل از شایستگی‌های درونی خود و مشارکت و همکاری معنادار در جامعه است (فاروق و کای، ۲۰۱۶)؛ به نقل از شامی و معصومی‌نژاد، (۱۴۰۰). این دوره، دارای تأثیر چشمگیری بر فرآیند تعلیم و تربیت دانش‌آموزان و شکل‌گیری شخصیت آن‌ها می‌باشد و به‌عنوان پایه، اساس و راهنمای مسیر پیشرفت و یادگیری مستمر آن‌ها در نظر گرفته می‌شود (رحیم‌زاده و همکاران، ۱۳۹۵).

روش

هدف این پژوهش، بررسی میزان توجه به شاخص‌های تربیت اخلاقی در کتاب‌های نگارش فارسی دوره اول ابتدایی بود. در این مطالعه از روش تحلیل محتوا و از روش «آنتروپی شانون» برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شد. پژوهش از لحاظ هدف، کاربردی و جامعه هدف، محتوای کتاب‌های نگارش فارسی دوره اول ابتدایی بود که با توجه به ماهیت موضوع، همه دروس کتاب‌های نگارش فارسی دوره اول ابتدایی به‌عنوان نمونه پژوهش انتخاب شد. جهت اعتباربخشی

به‌دقت و صحت داده‌ها از روش خودبازبینی محقق استفاده شد؛ همچنین با بررسی یافته‌های اولیه پژوهش توسط اساتید علوم تربیتی، اعتبار یافته‌های نهایی تأیید شد.

در تئوری اطلاعات، از مفهوم آنتروپی به‌عنوان شاخصی برای اندازه‌گیری عدم قطعیت استفاده می‌شود. این شاخص، با استفاده از مفهوم توزیع احتمال تعریف می‌شود (عظیمی، ۱۳۹۹). در روش آنتروپی شانون، برای مؤلفه‌های با فراوانی بیشتر و توزیع هدفمندتر، ضریب اهمیت بیشتری در نظر گرفته می‌شود. اما باید به این نکته توجه شود که صرفاً فراوانی بالا نمی‌تواند به تنهایی نشان‌دهنده اهمیت بالای یک پارامتر باشد. این روش به گونه‌ای است که برای مؤلفه‌های با فراوانی بالا و توزیع ناهمسان و نامنظم، نسبت به مؤلفه‌های با فراوانی کمتر و توزیع منظم و همسان، ضریب اهمیت کمتری در نظر گرفته می‌شود (سبحانی نژاد و همکارانش، ۱۳۹۴). تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از روش آنتروپی شانون به شرح ذیل انجام می‌شود:

مرحله اول: تبدیل داده‌ها به داده‌های بهنجار. برای این کار فراوانی هر مورد را بر مجموع فراوانی همان ستون

تقسیم می‌کنیم.

$P_{ij} = \frac{F_{ij}}{\sum_{j=1}^m F_{ij}}$		$(i = 1.2.3. \dots m. j = 1.2. \dots n)$	
P = هنجار شده ماتریس فراوانی		i = شماره پاسخ‌گو	
		j = شماره مؤلفه	
F = فراوانی مؤلفه	m = تعداد پاسخ‌گو	n = تعداد مؤلفه	
مرحله دوم: پس از نرمال‌سازی داده‌ها با استفاده از فرمول مرحله دوم روش آنتروپی شانون، مقدار بار اطلاعاتی (E_j) محاسبه می‌شود.			
$E_j = -K \sum_{i=1}^m [P_{ij} \ln P_{ij}]$		$(i = 1.2.3. \dots m. j = 1.2. \dots n)$	
$K = \frac{1}{\ln M}$			
Ej = بار اطلاعاتی	m = تعداد پاسخ‌گو	i = شماره پاسخ‌گو	
P = هنجار شده‌ی ماتریس فراوانی	j = شماره مؤلفه	Ln = لگاریتم	
n = تعداد مؤلفه			

مرحله سوم: در مرحله سوم ضریب اهمیت با استفاده از فرمول مرحله سوم روش آنتروپی شانون محاسبه می‌شود.

$W_j = \frac{E_j}{\sum_{j=1}^m E_j}$			
Wj = ضریب اهمیت	Ej = بار اطلاعاتی	j = شماره مؤلفه	n = تعداد مؤلفه

یافته‌ها

جدول ۱. توزیع فراوانی مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های تربیت اخلاقی در کتاب‌نگارش فارسی اول ابتدایی

مؤلفه‌ها	زیرمؤلفه‌ها	فراوانی زیرمؤلفه‌ها	فراوانی مؤلفه‌ها
دین‌داری	قرآن	۴	۳۳
	دعا و نیایش	۲	
	اذان	۵	
	نماز	۳	
	مسجد	۳	
	نبوت	۱۱	
	امامت	۲	
عادات خوب	وضو	۳	۲۱۰
	سپاس‌گزاری	۵	
	مهربانی	۶	
	دوستی	۳۰	

	۱۴۷	سلام کردن	
	۱۲	شادکردن	
	۵	لبخندزدن	
	۱	نیکی کردن	
	۴	امیدواری	
۵	۳	هماهنگی و نظم	نظم و انضباط
	۲	پاکیزگی	
۶	۶	کمک کردن	همدلی
۲	۲	تفکر	تفکر و تعقل

بر اساس جدول (۱)، از میان مؤلفه‌های تربیت اخلاقی تحلیل شده، بیشترین توجه به مؤلفه عادات خوب با ۲۱۰ فراوانی و کمترین توجه به مولفه تفکر و تعقل با ۲ فراوانی است.

جدول ۲. داده‌های بهنجار شده زیرمؤلفه‌های تربیت اخلاقی در کتاب نگارش فارسی اول ابتدایی

مؤلفه‌ها	زیرمؤلفه‌ها	داده‌های بهنجار زیرمؤلفه‌ها
دین‌داری	قرآن	۰/۱۲۱
	دعا و نیایش	۰/۰۶۰
	اذان	۰/۱۵۱
	نماز	۰/۰۹۰
	مسجد	۰/۰۹۰
	نبوت	۰/۳۳۳
	امامت	۰/۰۶۰
	وضو	۰/۰۹۰
عادات خوب	سپاس‌گزاری	۰/۰۲۳
	مهربانی	۰/۰۲۸
	دوستی	۰/۱۴۲
	سلام کردن	۰/۷
	شادکردن	۰/۰۵۷
	لبخندزدن	۰/۰۲۳
	نیکی کردن	۰/۰۰۴
	امیدواری	۰/۰۱۹
نظم و انضباط	هماهنگی و نظم	۰/۶
	پاکیزگی	۰/۴
همدلی	کمک کردن	۱
تفکر و تعقل	تفکر	۱

پس از نرمال‌سازی داده‌ها با استفاده از فرمول مرحله دوم روش آنتروپی شانون، مقدار بار اطلاعاتی (E_j) به دست می‌آید که در جدول (۳) آورده شده است. در مرحله سوم ضریب اهمیت با استفاده از فرمول مرحله سوم روش آنتروپی شانون محاسبه شده که مقدار آن‌ها نیز در جدول (۳) آمده است.

$$K = 0/480$$

جدول ۳. مقدار بار اطلاعاتی (E_j) و ضریب اهمیت (W_j) مؤلفه‌های تربیت اخلاقی در کتاب نگارش فارسی اول ابتدایی

مؤلفه‌ها	مقدار بار اطلاعاتی (E_j)	مقدار ضریب اهمیت (W_j)
دین‌داری	۰/۹۱۴	۰/۵۲۱

۰/۲۹۳	۰/۵۱۵	عادات خوب
۰/۱۸۴	۰/۳۲۳	نظم و انضباط
۰	۰	همدلی
۰	۰	تفکر و تعقل

نتایج جدول (۳) نشان می‌دهد که در کتاب‌نگارش فارسی اول ابتدایی، بیشترین ضریب اهمیت مربوط به مؤلفه دین‌داری (۰/۵۲۱) و کمترین آن‌ها مربوط به مؤلفه‌های همدلی و تفکر و تعقل (۰) است.

جدول ۴. توزیع فراوانی مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های تربیت اخلاقی در کتاب‌نگارش فارسی دوم ابتدایی

مؤلفه‌ها	زیرمؤلفه‌ها	فراوانی زیرمؤلفه‌ها	فراوانی مؤلفه‌ها
دین‌داری	ایمان	۶	۲۰
	قرآن	۲	
	دعا و نیایش	۶	
	نماز	۱	
	مسجد	۳	
	نبوت	۱	
	اذان	۱	
عادات خوب	سپاس‌گزاری	۶	۲۴۰
	مهربانی	۲۸	
	دوستی	۵۲	
	صبر	۳	
	خوش اخلاقی	۱	
	خوش‌قولی	۱	
	سلام کردن	۹۲	
	تصمیم‌گیری	۲	
	شادکردن	۱۴	
	سعی و تلاش	۹	
	لبخندزدن	۴	
	راست‌گویی	۳	
	نیکی کردن	۱	
	مؤدب بودن	۴	
امیدواری	۲۰		
نظم و انضباط	هماهنگی و نظم	۱۰	۱۶
	پاکیزگی	۶	
همدلی	کمک کردن	۲۵	۲۵
تفکر و تعقل	تفکر	۲	۲

بر اساس جدول (۴)، از میان مؤلفه‌های تربیت اخلاقی تحلیل شده، بیشترین توجه به مؤلفه عادات خوب با ۲۴۰ فراوانی و کمترین توجه به مولفه تفکر و تعقل با ۲ فراوانی است.

جدول ۵. داده‌های بهنجار شده زیرمؤلفه‌های تربیت اخلاقی در کتاب‌نگارش فارسی دوم ابتدایی

مؤلفه‌ها	زیرمؤلفه‌ها	داده‌های بهنجار زیرمؤلفه‌ها
دین‌داری	ایمان	۰/۳

۰/۱	قرآن	عادات خوب
۰/۳	دعا و نیایش	
۰/۰۵	نماز	
۰/۱۵	مسجد	
۰/۰۵	نبوت	
۰/۰۵	اذان	
۰/۰۲۵	سپاس‌گزاری	
۰/۱۱۶	مهربانی	
۰/۲۱۶	دوستی	
۰/۰۱۲	صبر	
۰/۰۰۴	خوش اخلاقی	
۰/۰۰۴	خوش‌قولی	
۰/۳۸۳	سلام کردن	
۰/۰۰۸	تصمیم‌گیری	
۰/۰۵۸	شادکردن	
۰/۰۳۷	سعی و تلاش	
۰/۰۱۶	لبخندزدن	
۰/۰۱۲	راست‌گویی	
۰/۰۰۴	نیکی کردن	نظم و انضباط
۰/۰۱۶	مؤدب بودن	
۰/۰۸۳	امیدواری	
۰/۶۲۵	هماهنگی و نظم	همدلی
۰/۳۷۵	پاکیزگی	
۱	کمک کردن	تفکر و تعقل
۱	تفکر	

پس از نرمال‌سازی داده‌ها با استفاده از فرمول مرحله دوم روش آنتروپی شانون، مقدار بار اطلاعاتی (Ej) به دست می‌آید که در جدول (۶) آورده شده است. در مرحله سوم ضریب اهمیت با استفاده از فرمول مرحله سوم روش آنتروپی شانون محاسبه شده که مقدار آن‌ها نیز در جدول (۶) آمده است.

$$K = 0/369$$

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

جدول ۶. مقدار بار اطلاعاتی (Ej) و ضریب اهمیت (Wj) مؤلفه‌های تربیت اخلاقی در کتاب‌نگارش فارسی دوم ابتدایی

مؤلفه‌ها	مقدار بار اطلاعاتی (Ej)	مقدار ضریب اهمیت (Wj)
دین‌داری	۰/۶۲۲	۰/۳۹۷
عادات خوب	۰/۶۹۷	۰/۴۴۵
نظم و انضباط	۰/۲۴۴	۰/۱۵۶
همدلی	۰	۰
تفکر و تعقل	۰	۰

نتایج جدول (۶) نشان می‌دهد که در کتاب‌نگارش فارسی دوم ابتدایی، بیشترین ضریب اهمیت مربوط به مؤلفه عادات خوب (۰/۴۴۵) و کمترین آن‌ها مربوط به مؤلفه‌های همدلی و تفکر و تعقل (۰) است.

جدول ۷. توزیع فراوانی مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های تربیت اخلاقی در کتاب‌نگارش فارسی سوم ابتدایی

مؤلفه‌ها	زیرمؤلفه‌ها	فراوانی زیرمؤلفه‌ها	فراوانی مؤلفه‌ها
دین‌داری	قرآن	۱	۶
	نماز	۱	
	مسجد	۱	
	حج و زیارت	۱	
	نبوت	۲	
عادات خوب	سپاس‌گزاری	۴	۶۹
	مهربانی	۸	
	دوستی	۱۲	
	هدیه و بخشندگی	۲	
	صبر	۳	
	خوش‌اخلاقی	۲	
	تصمیم‌گیری	۱	
	شادکردن	۱۳	
	سعی و تلاش	۶	
	لیخندزدن	۲	
	شجاعت	۲	
	راست‌گویی	۵	
	نیکی کردن	۶	
مؤدب بودن	۳		
نظم و انضباط	هماهنگی و نظم	۲	۸
	پاکیزگی	۶	
همدلی	کمک کردن	۳	۸
	ایثار و فداکاری	۴	
	فقیرنوازی	۱	
تفکر و تعقل	تفکر	۶	۶

بر اساس جدول (۷)، از میان مؤلفه‌های تربیت اخلاقی تحلیل شده، بیشترین توجه به مؤلفه عادات خوب با ۶۹ فراوانی و کمترین توجه به مؤلفه‌های دین‌داری و تفکر و تعقل با ۶ فراوانی است.

جدول ۸. داده‌های بهنجار شده زیرمؤلفه‌های تربیت اخلاقی در کتاب‌نگارش فارسی سوم ابتدایی

مؤلفه‌ها	زیرمؤلفه‌ها	داده‌های بهنجار زیرمؤلفه‌ها
دین‌داری	قرآن	۰/۱۶۶
	نماز	۰/۱۶۶
	مسجد	۰/۱۶۶
	حج و زیارت	۰/۱۶۶
	نبوت	۰/۳۳۳
عادات خوب	سپاس‌گزاری	۰/۰۵۷
	مهربانی	۰/۱۱۵
	دوستی	۰/۱۷۳
	هدیه و بخشندگی	۰/۰۲۸
	صبر	۰/۰۴۳

۰/۰۲۸	خوش اخلاقی	
۰/۰۱۴	تصمیم‌گیری	
۰/۱۸۸	شادکردن	
۰/۰۸۶	سعی و تلاش	
۰/۰۲۸	لیخندزدن	
۰/۰۲۸	شجاعت	
۰/۰۷۲	راست‌گویی	
۰/۰۸۶	نیکی کردن	
۰/۰۴۳	مؤدب بودن	
۰/۲۵	هماهنگی و نظم	
۰/۷۵	پاکیزگی	همدلی
۰/۳۷۵	کمک کردن	
۰/۵	ایثار و فداکاری	
۰/۱۲۵	فقیرنوازی	تفکر و تعقل
۱	تفکر	

پس از نرمال‌سازی داده‌ها با استفاده از فرمول مرحله دوم روش آنتروپی شانون، مقدار بار اطلاعاتی (Ej) به دست می‌آید که در جدول (۹) آورده شده است. در مرحله سوم ضریب اهمیت با استفاده از فرمول مرحله سوم روش آنتروپی شانون محاسبه شده که مقدار آن‌ها نیز در جدول (۹) آمده است.

$$K = 0/378$$

جدول ۹. مقدار بار اطلاعاتی (Ej) و ضریب اهمیت (Wj) مؤلفه‌های تربیت اخلاقی در کتاب‌نگارش فارسی سوم

ابتدایی

مؤلفه‌ها	مقدار بار اطلاعاتی (Ej)	مقدار ضریب اهمیت (Wj)
دین‌داری	۰/۵۹۱	۰/۲۸۵
عادات خوب	۰/۱۸۹۸	۰/۴۳۳
نظم و انضباط	۰/۲۱۳	۰/۱۰۲
همدلی	۰/۳۶۹	۰/۱۷۸
تفکر و تعقل	۰	۰

نتایج جدول (۹) نشان می‌دهد که در کتاب‌نگارش فارسی سوم ابتدایی، بیشترین ضریب اهمیت مربوط به مؤلفه عادات خوب (۰/۴۳۳) و کمترین آن‌ها مربوط به مؤلفه تفکر و تعقل (۰) است.

بحث و نتیجه‌گیری

در تمامی کشورها، سازمان آموزش و پرورش به‌عنوان یکی از نهادهای اجتماعی بسیار تأثیرگذار و حائز اهمیت شناخته می‌شود که مسئولیت انتخاب عناصر فرهنگی و انتقال آن‌ها به نسل جدید را بر عهده دارد. همواره این سازمان به‌عنوان یک الگوی کامل، تأثیر قابل‌توجهی بر حفظ و گسترش فرهنگ و تمدن بشری داشته است (صافی، ۱۳۹۸). می‌توان نهاد آموزش و پرورش را به‌عنوان متولی و مسئول اصلی پیشرفت هر جامعه‌ای در نظر گرفت (هدین، ۲۰۲۰). در حال حاضر، نظام آموزش و پرورش به‌عنوان یکی از عنصر ضروری و حیاتی زندگی شهری و اجتماعی در نظر گرفته می‌شود؛ اگرچه ممکن است ویژگی‌های این سازمان در هر جامعه‌ای متفاوت باشد، اما شباهت‌های زیادی بین سیستم‌های آموزشی جوامع مختلف وجود دارد. ظهور و گسترش سیستم‌های آموزشی متنوع، لزوم و اهمیت روزافزون جهان امروز به ایجاد یک نظام آموزش و پرورش منسجم و جامع را بیشتر نمایان کرده است. در بیشتر کشورهای دنیا، نظام آموزش و پرورش به‌عنوان یک سازمان رسمی شکل‌گرفته است. پیشرفت یک جامعه، به پارامترهایی نظیر وسعت و

گسترده و پیچیدگی نظام آموزش و پرورش آن جامعه بستگی دارد. نظام آموزش و پرورش کشورهای پیشرفته، گسترده و متنوع تر است و تعداد کارکنان و دانش‌آموزان آن نیز بیشتر می‌باشد (علاقه‌بند، ۱۳۹۸). مسئولیت اصلی تعلیم و تربیت رسمی افراد هر جامعه‌ای، بر عهده سازمان‌ها و نهادهای آموزشی آن جامعه است. در ضمن، در کشورهای مختلف، آموزش و پرورش به‌عنوان یکی از عوامل مهم و مؤثر بر رشد، موفقیت و پیشرفت آن کشور شناخته می‌شود (تایتنز و همکاران، ۲۰۱۹). نهاد آموزش و پرورش، مسئولیت تربیت نسل آینده و ساختن جامعه را بر عهده دارد. مهم‌ترین شرط رسیدن به این هدف مهم، استفاده از خرد و منابع جمعی و ایجاد سرمایه‌های انسانی پایدار است (عباسی سروک و همکاران، ۱۴۰۰). نهاد آموزش و پرورش، به دلیل در اختیار داشتن انسان‌ها به‌عنوان منبع و سرمایه اصلی، به‌عنوان یکی از سازمان‌های آموزشی حائز اهمیت در هر جامعه‌ای شناخته می‌شود. در محیط رقابتی فعلی، بقای این سازمان و دستیابی به اهداف مطلوب تعیین شده، فقط از طریق مدیریت جدی استعدادها امکان‌پذیر است؛ بنابراین، باید نهادهای مرتبط با آموزش و پرورش، امکانات و ابزارهای لازم برای دستیابی به اهداف مشخص شده در اسناد بالادستی از قبیل سند تحول بنیادین را به بهترین شکل ممکن فراهم کنند و به برآورده کردن نیازها و انتظارات جامعه بپردازند (سعیدیان و همکاران، ۱۴۰۰). وظیفه اصلی سازمان آموزش و پرورش به‌عنوان اصلی‌ترین نهاد متولی تعلیم و تربیت رسمی و عمومی، عبارت است از غنی‌سازی فرهنگ عمومی و ارتقای سطح دانش و آگاهی جامعه در ابعاد مختلف زندگی فردی و اجتماعی (قجری، مزیدی و شمشیری، ۱۳۹۹). یکی از مسائل حائز اهمیت در حوزه آموزش و پرورش، تربیت اخلاقی است. انتقال موفقیت‌آمیز مفاهیم تربیت اخلاقی در نظام‌های آموزشی و سیستم آموزش و پرورش هر کشوری، می‌تواند به رشد شخصیت، نگرش و ارتقای سطح آگاهی دانش‌آموزان کمک کند؛ بنابراین، توجه به این نکته اهمیت زیادی دارد. اخلاق به‌عنوان یکی از اهداف اساسی و بنیادین مورد توجه در خانواده‌ها، نظام‌های آموزشی و جوامع در نظر گرفته می‌شود. توسعه اخلاق در هر جامعه‌ای، موجب شکل‌گیری نسلی شایسته و متعهد می‌شود. از سوی دیگر، رشد فضایل اخلاقی سبب می‌شود که جامعه‌ای پویا و کارآمد شکل بگیرد؛ بنابراین، یکی از مسائل حائز اهمیت در نظام آموزش و پرورش، تربیت اخلاقی است. ارائه مفاهیم مرتبط با تربیت اخلاقی از طریق سیستم آموزش و پرورش کارآمد، نقش مهمی را در تربیت اخلاقی کودکان ایفا می‌کند. این امر، موجب رشد آگاهی، نگرش و شخصیت کودکان امروز در آینده خواهد شد. یکی دیگر از پارامترهای مهم در نظام آموزشی و برنامه درسی مدارس، کتاب‌های درسی هستند که نقش مهمی را در جهت‌دهی به فعالیت‌های روزمره و تدریس در کلاس‌های درس ایفا می‌کنند. هدف اصلی هر نظام آموزشی این است که مهارت‌های لازم را به افراد ارائه دهد تا آنها بتوانند با استفاده از آنها، به‌عنوان یکی از اعضای مفید و مؤثر در جامعه به فعالیت بپردازند. باتوجه به خصوصیات جامعه امروز، کتب درسی نقش مهمی را در انتقال و ارائه این مهارت‌ها به دانش‌آموزان بازی می‌کنند. به‌عنوان مثال، کتاب «هدیه‌های آسمان» دوره ابتدایی، می‌تواند تأثیر چشمگیری در ارائه و انتقال این مهارت‌ها داشته باشد.

هدف این پژوهش، بررسی میزان توجه به شاخص‌های تربیت اخلاقی در کتاب‌های نگارش فارسی دوره اول ابتدایی بود. در این مطالعه از روش تحلیل محتوا و از روش «آنتروپی شانون» برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شد. پژوهش از لحاظ هدف، کاربردی و جامعه هدف، محتوای کتاب‌های نگارش فارسی دوره اول ابتدایی بود که باتوجه به ماهیت موضوع، همه دروس کتاب‌های نگارش فارسی دوره اول ابتدایی به‌عنوان نمونه پژوهش انتخاب شد. جهت اعتباربخشی به‌دقت و صحت داده‌ها از روش خودبازبینی محقق استفاده شد؛ همچنین با بررسی یافته‌های اولیه پژوهش توسط اساتید علوم تربیتی، اعتبار یافته‌های نهایی تأیید شد. در این پژوهش سه سؤال مطرح شده بود که پاسخ آن‌ها در ادامه بیان شده است:

- در محتوای کتاب‌نگارش فارسی اول ابتدایی، بیشترین و کمترین ضریب اهمیت مربوط به کدام مؤلفه است؟

یافته‌های پژوهش نشان داد که در کتاب‌نگارش فارسی اول ابتدایی، بیشترین ضریب اهمیت مربوط به مؤلفه دین‌داری (۰/۵۲۱) و کمترین آن‌ها مربوط به مؤلفه‌های همدلی و تفکر و تعقل (۰) است.

- در محتوای کتاب‌نگارش فارسی دوم ابتدایی، بیشترین و کمترین ضریب اهمیت مربوط به کدام مؤلفه است؟

یافته‌های پژوهش نشان داد که در کتاب‌نگارش فارسی دوم ابتدایی، بیشترین ضریب اهمیت مربوط به مؤلفه‌ی عادات خوب (۰/۴۴۵) و کمترین آن‌ها مربوط به مؤلفه‌های همدلی و تفکر و تعقل (۰) است.

- در محتوای کتاب‌نگارش فارسی سوم ابتدایی، بیشترین و کمترین ضریب اهمیت مربوط به کدام مؤلفه است؟ یافته‌های پژوهش نشان داد که در کتاب‌نگارش فارسی سوم ابتدایی، بیشترین ضریب اهمیت مربوط به مؤلفه‌ی عادات خوب (۰/۴۳۳) و کمترین آن‌ها مربوط به مؤلفه‌ی تفکر و تعقل (۰) است.

محمدباقر و تقوی (۱۴۰۱)، در تحقیقی تحت عنوان «تحلیل محتوای کتاب‌های فارسی دوره ابتدایی بر اساس توجه به مؤلفه‌های تربیت اخلاقی»، مؤلفه‌هایی نظیر خوب صحبت کردن، حس تعلق و علاقه به کشور، پرهیزگاری و تقوا، صرفه‌جویی، نکوهش خواهش‌های نفسانی، بزرگ منشی و عزت نفس، شفقت، بردباری و شکیبایی، دوری از خودبینی و غرور و شناخت طبیعت را به‌عنوان پارامترهای تحقیقاتی در نظر گرفته و به ارزیابی و واکاوی آن‌ها پرداختند. نتایج این تحقیق نشان داد که در کتب فارسی دوره ابتدایی، بیشتر به مؤلفه‌هایی همچون شناخت طبیعت و مهربانی پرداخته شده است؛ در حالی که در این کتاب‌ها، به مؤلفه نکوهش امیال نفسانی هیچ‌گونه توجهی نشده است؛ همچنین مشخص شد که در کتاب‌های درسی پایه ششم نیز بیشتر بر مؤلفه‌هایی نظیر علاقه‌مندی به وطن و شناخت طبیعت تمرکز شده است و به عناصر صبوری و مدارا کردن توجه کمتری شده است. به طور کلی، می‌توان گفت که محتوا و مضمون کتب درسی دوره ابتدایی، با در نظر گرفتن سن دانش‌آموزان نگارش و اولویت بندی شده‌اند. در این اولویت‌بندی، به فاکتورهای مرتبط با طبیعت دوستی و پرورش روحیه انسان دوستی و محبت اهمیت بیشتری داده شده و به مسائل و دغدغه‌هایی نظیر مهارت‌های کنترل امیال نفسانی کمتر پرداخته شده است.

بنابراین، توجه به آموزه‌ها و مفاهیم اخلاقی و آموزش این مفاهیم به دانش‌آموزان دوره ابتدایی می‌تواند موجب شکل‌گیری نگرش‌ها، عادت‌ها و رفتارهای مناسب در آنان شود و ارزش‌های اخلاقی و معنوی را در درون آن‌ها تقویت کند. با توجه به تحقیقات انجام شده درباره محتوای این کتاب، مشخص شد که در این کتاب، کمتر به برخی از جنبه‌های تربیت اخلاقی پرداخته شده است؛ بنابراین، توصیه می‌شود به جنبه‌هایی مانند تفکر و استدلال (که نقش مهمی را در تربیت انسان‌های اخلاق‌مدار بر عهده دارند) بیشتر توجه شود. همچنین، پیشنهاد می‌شود که با ایده گرفتن از الگوهای استاندارد برنامه‌ریزی درسی، برنامه درسی مناسبی به‌منظور انتقال مفاهیم تربیت اخلاقی به دانش‌آموزان طراحی و تدوین شود. یکی از عوامل مؤثر در تربیت اخلاقی، پیاده‌سازی برنامه‌ای موسوم به «برنامه درسی پنهان یا نامحسوس» است. در این برنامه، به‌صورت عمقی و جدی به مسئله تعلیم و تربیت و جنبه‌های مختلف این برنامه درسی پرداخته می‌شود. این برنامه، حاوی مضامین و محتواهای ناملموسی است که مقوله تعلیم و تربیت و وجوه مختلف برنامه درسی را به‌صورت ناخودآگاه و غیرمحسوس و در طی رویدادهای روزمره مدرسه به دانش‌آموزان یاد می‌دهد؛ بنابراین، پیشنهاد می‌شود که شیوه مواجهه متولیان تربیت اخلاقی مدارس از جمله مدیران، معلمان، خانواده و رسانه‌ها با برنامه درسی تربیت اخلاقی از نظر میزان تطابق آن با «برنامه درسی پنهان» مورد بازنگری و ارزیابی دقیق و جدی قرار بگیرد. همچنین، پیشنهاد می‌شود که کارگاه‌ها و دوره‌های ضمن خدمت با محوریت تربیت اخلاقی برای معلمان برگزار شود. این اقدام به معلمان کمک می‌کند که آموزش‌های لازم در این زمینه را به نحو احسن به دانش‌آموزان انتقال دهند.

مشارکت نویسندگان

تمام نویسندگان در طراحی، اجرا و نگارش همه بخش‌های پژوهش حاضر مشارکت داشته‌اند.

تشکر و قدردانی

از اساتید محترم دانشگاه خوارزمی و دانشگاه فرهنگیان که در تعیین روایی و پایایی پژوهش حاضر، همکاری لازم را نمودند؛ صمیمانه سپاس‌گزاری می‌نماییم.

تعارض منافع

«با اطمینان کامل و اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.»

COPYRIGHTS

©2021 The author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, as long as the original authors and source are cited. No permission is required from the authors or the publishers.

References

Holy Quran

Abbasi Seruk, L. E., Behrouzi Amin, Z., Samadi, M., & Rezazadeh, H. R. (2021). "Analytical explanation of participation in schools from the perspective of the leadership subsystem and management of the fundamental transformation of education". *Research in education issues*, 2(66), 5-24. [In Persian]

Parenthetical citations: (Abbasi Seruk et al, 2021)

Narrative citations:

عباسی سروک و همکاران (Abbasi Seruk et al, 2019)

Abbasnia, Ali., & Jafari Kamangar, F. (2022). Investigating the cognitive, social and bureaucratic dimensions of the hidden curriculum in Persian primary school books from the perspective of primary teachers. *Research in Persian Language and Literature Education*, 3(2), 20-40. [In Persian]

Parenthetical citations: (Abbasnia & Jafari kamangar, 2022)

Narrative citations:

عباس‌نیا و جعفری کمانگر (Abbasnia & Jafari kamangar, 2022)

Alagheband, Ali. (2018). *Theoretical foundations and principles of educational management*. Tehran: Rovani Publishing House.

Parenthetical citations: (Alagheband, 2018)

Narrative citations:

علاقه بند (Alagheband, 2018)

Alborzi, M., Khoshbakht, F., & Damiri, N. (2023). "Identifying school factors affecting the moral education of primary school students from the teachers' point of view: a qualitative study". *Education Research*, 9(35), 1-16. [In Persian]

Parenthetical citations: (Alborzi et al, 2023)

Narrative citations:

البرزی و همکاران (Alborzi et al, 2023)

Alimardani, A., & Tanhai Sis, S. (2023). "Investigation and prioritization of the moral training approach of line commanders of one of the military universities". *Research in Islamic education issues*, 31(60), 74-47. [In Persian]

Parenthetical citations: (Alimardani & tanhai sis, 2023)

Narrative citations:

علیمردانی و تنهایی سیس (Alimardani & tanhai sis, 2023)

Ansari, M., Mohsenipour, M. S. (2017). "Investigation of secondary school teachers' views on the opportunities and threats of moral education in the school system". *Applied issues of Islamic education and training*, 3(1), 7-30. [In Persian]

Parenthetical citations: (Ansari & Mohsenipour, 2017)

Narrative citations:

انصاری و همکاران (Ansari et al, 2017)

Azimi, M. (2019). "Analysis of the content of Quran education books for the entire elementary school based on the components of the health system". *Islam and Health Journal*, 5(2), 31-41. [In Persian]

Parentetical citations: (Azimi, 2019)

Narrative citations:

(Azimi, 2019) عظیمی

Baradaran, A. G., hasani, M., Davodi, M., & Sattari, Ali., (2018). "Ethical education of Allameh Tabatabai (RA) with emphasis on basics, purpose, content, method and evaluation". Quarterly Research in Islamic Education Issues, 27(43), 76-57.[In Persian]

Parentetical citations: (Baradaran et al, 2018)

Narrative citations:

(Baradaran et al, 2019) برادران و همکاران

Beheshti, M. (2017). The basics of education from the perspective of the Qur'an. Tehran: Islamic Culture and Thought Research Institute Publishing Organization.[In Persian]

Parentetical citations: (Beheshti, 2017)

Narrative citations:

(Beheshti , 2017) بهشتی

Bryan, H., & Burstow, B. (2018) .Understanding ethics in school - based research, Professional Development in education, 44(1), 107- 119.

Parentetical citations :(Bryan & burstow, 2018)

Narrative citations:

(Bryan & burstow, 2018) برایان و بوریستوو

Darabi Emarati, A., & Shafiei, M. (2022). "Designing a constructivist curriculum and its effect on the academic performance of sixth grade students in experimental sciences". Research Education, 7(27), 27-49.[In Persian]

Parentetical citations: (Darabi Emarati & shafiei, 2022)

Narrative citations:

(Darabi Emarati & shafiei, 2022) دارابی عمارتی و شفیی

Document on the Fundamental Transformation of Education. (2013), Secretariat of the Supreme Council of Cultural Revolution. [In Persian]

Parentetical citations: (Document on the Fundamental Transformation of Education, 2013)

Narrative citations:

(Document on the Fundamental Transformation of Education, 2013) سند تحول بنیادین آموزش و پرورش

Eltyaminia, P., & Narmashiri, E. (2024). Examining the degree of adaptation of the cognitive, skill and attitudinal goals of writing books for the first year of high school . *Research in Teaching Persian Language and Literature*, 5(1), 57-77. [In Persian]

Parentetical citations: (Eltyaminia & Narmashiri, 2024)

Narrative citations:

(Eltyaminia & Narmashiri, 2024) التیمینی و نرماشیری

Fathi Vajargah, K. (2019). Basic principles and concepts of curriculum planning. Tehran: Alam Ostadan Publishing House. [In Persian]

Parentetical citations: (Fathi Vajargah, 2019)

Narrative citations:

(Fathi Vajargah, 2019) فتحی واجرگاه

Habte, A., BishawA., & Lechissa, M. (2021). Beyond Policy Narratives: Exploring the Role of Pedagogical Beliefs in Classroom Practices of Secondary School Civics and Ethical Education Teachers, *Smart Learning Environments*, 8(26), 1-26.

Parentetical citation :(Habte et al, 2021)

Narrative citation :

(Habte et al, 2021) هابت و همکاران

Heidarizadeh, N., Ismaili, Z., Faraj Elahi, M., & Safaei, T. (2017). "Designing and validating the model of moral education according to the characteristics of Iranian elementary school students with emphasis on the document of fundamental transformation of education". *Research in educational systems*, 12 (special issue), 247-231.[In Persian]

Parentetical citations: (Heidarizadeh et al, 2017)

Narrative citations:

(Heidarizadeh et al, 2017) حیدری زاده و همکاران

Hoddin, M. S. (2020) .Dinamika Politik Pendidikan Islam Di Indonesia; Studi Kebijakan Pendidikan Islam Pada Masa Pra-Kemerdekaan Hingga Reformasi, *Jurnal Ilmiah Iqra*, 14(1), 15-30.

Parentetical citations: (Hoddin, 2020)

Narrative citations:

(Hoddin, 2020) هودین

Hedayati, F., & Kaveh, M. (2016). "Analysis of the content of the biology book of the second year of the new high school system based on Plesk's model of creativity". *Educational Innovations*, 16(1), 110-91. [In Persian]

Parenthetical citations: (Hedayati & kaveh, 2016)

Narrative citations:

هدایتی و کاوه (Hedayati & kaveh, 2016)

Irani, N., Shadigo, Sh., & Fatahi Chalanchi, A. (2023). Criticism and analysis of the pictures of the fourth grade Persian book and their relationship with the text of the lesson. *Research in Persian Language and Literature Education*, 4(2), 19-40. [In Persian]

Parenthetical citations: (Irani et al, 2023)

Narrative citations:

ایرانی و همکاران (Abbasi Seruk et al, 2019)

Liu, J. (2022). Exploration and practice of moral education courses in universities in big data era, *Hindawi Advances in Multimedia*, 11, 1-9.

Parenthetical citation: (Liu, 2022)

Narrative citation :

لیو (Liu, 2022)

Masouminejad, R., Alilou, A., & Babazadeh, N. (2023). "Investigation of the nature of moral education with the Islamic lifestyle of students: content analysis of the religion and life curriculum of the second year of high school". *Research in Islamic education issues*, 32(62), 76-45. [In Persian]

Parenthetical citations: (Masouminejad et al, 2023)

Narrative citations:

معصوم‌نژاد و همکاران (Masouminejad et al, 2023)

Maleki, H. (2018). *The basics of curriculum planning*. Tehran: Samit Publications. [In Persian]

Parenthetical citations: (Maleki, 2018)

Narrative citations:

ملکی (Maleki, 2018)

Mehrjo, P. (2023). "Exploring the pathological concept of human moral education in Surah Ma'oun". *Quranic Studies*, 54(14), 56-41. [In Persian]

Parenthetical citations: (Mehrjo, 2023)

Narrative citations:

مهرجو (Mehrjo, 2023)

Mohammad Bagher, R., & Taqvi, Z. (2022). "Analysis of the content of elementary Persian books based on the level of attention to the components of moral education". *Research in Islamic Education and Education*, 2(2), 81-106. [In Persian]

Parenthetical citations: (Mohmamad bagher & taqvi, 2022)

Narrative citations:

محمدباقر و تقوی (Mohmamad bagher & taqvi, 2022)

Moradi, A. (2024). "Challenges of digital media in moral education of primary school students and providing preventive solutions". *Education Research*, 10(37), 24-36. [In Persian]

Parenthetical citations: (Moradi, 2024)

Narrative citations:

مرادی (Moradi, 2024)

National Curriculum Document of the Islamic Republic of Iran. (2012), Secretariat of the Supreme Council of Education. [In Persian]

Parenthetical citations: (National Curriculum Document of the Islamic Republic of Iran, 2012)

Narrative citations:

National Curriculum Document of the Islamic Republic of Iran, (سند برنامه‌درسی ملی جمهوری اسلامی ایران) (2019)

Natagi, Faezeh., Attar, S., & Erfani, N. (2021). "Investigation of the content of the Quranic textbooks of the first secondary school based on the indicators of the Islamic approach in moral education". *Applied issues of Islamic education and training*, 6(2), 87-108. [In Persian]

Parenthetical citations: (Natagi et al, 2021)

Narrative citations:

ناطقى و همکاران (Natagi et al, 2021)

Nieuwazny, J., Nowakowski, K., Ptaszynski, M., Masui, F., Rzepka, R., Araki, K. (2021). Does change in ethical education influence core moral values? Towards history- and culture-aware morality model with application in automatic moral reasoning, *Cognitive Systems Research*, 66, 89-99.

Parentetical citations: (Nieuwazny et al, 2021)

Narrative citations:

نیوازنى و همکاران (Nieuwazny et al, 2021)

Persian book - first elementary school - 104, educational research and planning organization, 13th edition 2023. [In Persian]

Parentetical citations: (Persian book, 2023)

Narrative citations:

نگارش فارسی (Persian book, 2023)

Persian book - second elementary school - 204, educational research and planning organization, 12th edition 2023. [In Persian]

Parentetical citations: (Persian book, 2023)

Narrative citations:

نگارش فارسی (Persian book, 2023)

Persian book - 3rd primary school - 304, Educational Research and Planning Organization, 11th edition 2023. [In Persian]

Parentetical citations: (Persian book, 2023)

Narrative citations:

نگارش فارسی (Persian book, 2023)

Qajri, N., Mazidi, M., & Shamshiri, B. (2019). "Analysis and understanding of the main practical challenges and obstacles in the realization of the document of fundamental transformation, focusing on its main subsystems". *Curriculum Research*, 10(1), 1-33. [In Persian]

Parentetical citations: (Qajri et al, 2019)

Narrative citations:

قجرى و همکاران (Qajri et al, 2019)

Rahimzadeh, S., Haji, B., & Pour Qoli, H. (2015). "Analysis of the content of the fifth grade experimental science book based on William Rumi's method and Fry's readability formula". *World conference of psychology and educational sciences, law and social sciences at the beginning of the third millennium*. [In Persian]

Parentetical citations: (Rahimzadeh et al, 2015)

Narrative citations:

رحیم‌زاده و همکاران (Rahimzadeh et al, 2015)

Safi, A. (2018). *Organization and laws of education in Iran*. Tehran: Samit Publications. [In Persian]

Parentetical citations: (Safi, 2018)

Narrative citations:

صافى (Safi, 2018)

Saidian, N., Zahabion, L., & Kheshtiarai, N. (2020). "Validation of the talent management model of primary teachers in Iran's formal and public education system based on the document of the fundamental transformation of education in the Islamic Republic of Iran". *Applied issues of Islamic education and training*, 6(1), 73-98. [In Persian]

Parentetical citations: (Saidian et al, 2020)

Narrative citations:

سعیدیان و همکاران (Saidian et al, 2020)

Shami, D., & Masouminejad, R. (2021). "Collaborative Creative Learning Model: An Analytical Study of Elementary Science Curriculum". *Research in Basic Science Education*, 7(25), 118-91. [In Persian]

Parentetical citations: (Shami & masouminejad, 2021)

Narrative citations:

شامى و معصومى‌نژاد (Shami & masouminejad, 2021)

Sobhaninejad, M., Salehi Imran, E., & Farhikhte Chaharbashlou, H. (2014). "Analysis of the amount of attention paid to the components of martyrs and martyrs of the holy defense in the content of elementary school textbooks". *Teaching and Learning Research*, 12(1), 211-234. [In Persian]

Parentetical citations: (Sobhaninejad et al, 2014)

Narrative citations:

سبحانى نژاد و همکاران (Sobhaninejad et al, 2014)

Taghipour Zahir, A. (2021). Curriculum planning for primary schools in the third millennium. Tehran: Age Publications. [In Persian]

Parenthetical citations: (Taghipour Zahir, 2021)

Narrative citations:

تقی پور ظهیر (Taghipour Zahir, 2021)

Talebi, S., Mazlounian, S., & Saif, M. H. (2021). Principles of curriculum planning. Tehran: Payam Noor University Press. [In Persian]

Parenthetical citations: (Talebi & mazlounian, 2021)

Narrative citations:

طالبی و مظلومیان (Talebi & mazlounian, 2021)

Tuytens, M., Moolenaar, N., Daly, A., & Devos, G. (2019). Teachers' informal feedback seeking towards the school leadership team, A social network analysis in secondary schools, Research Papers in Education, 34(4), 405-424.

Parenthetical citations: (Tuytens et al, 2019)

Narrative citations:

تیوتنس و همکاران (Tuytens et al, 2019)

Vojdani, F., & Hasani, M. (2016). "Analysis of the qualitative content of elementary school social studies books from the perspective of moral education". Scientific Quarterly of Islamic Education, 12(25), 29-54. [In Persian]

Parenthetical citations: (Vojdani & hasani, 2016)

Narrative citations:

وجدانی و حسنی (Vojdani & hasani, 2016)

Habte, A., BishawA., & Lechissa, M. (2021). Beyond Policy Narratives: Exploring the Role of Pedagogical Beliefs in Classroom Practices of Secondary School Civics and Ethical Education Teachers, Smart Learning Environments, 8(26), 1-26.

Parenthetical citation : (Habte et al, 2021)

Narrative citation :

هابت و همکاران (Habte et al, 2021)

Hoddin, M. S. (2020) .Dinamika Politik Pendidikan Islam Di Indonesia; Studi Kebijakan Pendidikan Islam Pada Masa Pra-Kemerdekaan Hingga Reformasi, Jurnal Ilmiah Iqra, 14(1), 15-30.

Parenthetical citations: (Hoddin, 2020)

Narrative citations:

هودین (Hoddin, 2020)

Liu, J. (2022). Exploration and practice of moral education courses in universities in big data era, Hindawi Advances in Multimedia, 11, 1-9.

Parenthetical citation: (Liu, 2022)

Narrative citation) Liu, 2022(ليو

Nieuwazny, J., Nowakowski, K., Ptaszynski, M., Masui, F., Rzepka, R., Araki, K. (2021). Does change in ethical education influence core moral values? Towards history- and culture-aware morality model with application in automatic moral reasoning, Cognitive Systems Research, 66, 89-99.

Parenthetical citations: (Nieuwazny et al, 2021)

Narrative citations:

نیوازنی و همکاران (Nieuwazny et al, 2021)

Tuytens, M., Moolenaar, N., Daly, A., & Devos, G. (2019). Teachers' informal feedback seeking towards the school leadership team, A social network analysis in secondary schools, Research Papers in Education, 34(4), 405-424.

Parenthetical citations: (Tuytens et al, 2019)

Narrative citations:)Tuytens et al, 2019(تیوتنس و همکاران